

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק כי תצא י אלול תשע ♦ דף היומי בבלי: עבודה זרה ו ירושלמי: תרומות ה

ואמרו אל זקני עירו בנגו זה סורר ומרה איננו שמע בקלנו...

בברייתא: רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה. מאי טעמא, דאמר קרא 'איננו שמע בקלנו', מדקול בעינן שוין, מראה וקומה נמי בעינן שוין (סנהדרין עא.).

ברש"י שם פירש, שדיוקה של הגמרא שצריך שיהיו האב והאם שוים בקול, הוא מ'בקלנו', שמשמעו קול אחד, מתוך שלא נאמר בלשון רבים בקולותינו, או בקלינו ביו"ד אחר הלמ"ד. וקשה על זה, הרי בפרשת כי תבא במקרא ביכורים נאמר 'וישמע ה' את קלנו', ונכתב שם 'קלנו' חסר כמו כאן, וכי יעלה על הדעת לומר שכל ישראל היו שוים בקולם, מתוך שלא נאמר בקולינו מלא יו"ד.

ונראה לתרץ, דודאי 'בקלנו' של מקרא ביכורים מתפרש בקולות רבים שאינם דומים זה לזה, שאף על פי שאין הם שוים זה לזה, מכל מקום כוונה אחת לקולות כולם, ולכן שפיר יכולים הם להחשב לקול אחד. גם 'בקלנו' של בן סורר ומורה, מצד עצמו אין הכרע לפרשו דוקא בשקולות אביו ואמו שוים זה לזה. אלא שבפסוק שלפניו, שנאמר בו 'איננו שמע בקול אביו ובקול אמו', יש לדקדק בו שמה שנאמר 'ובקול אמו' קרא יתירה הוא, שיכול היה הכתוב לומר: איננו שומע בקול אביו ואמו, 'בקול' זה יש ללמוד ממנו אחד משני דברים, או שצריך שיהיו קולות אביו ואמו שונים לגמרי זה מזה, וכוונת הפסוק ללמדנו שדוקא כאשר קולה של אמו אין הוא קולו של אביו נדון לבן סורר ומורה, ויש לומר גם בדיוק את ההיפך, שקולה של האם הוא קולו של האב.

מתוך שמהפסוק עצמו 'ובקול אמו' אין הכרע איך לפרשו, צריכים אנו להכרעתו של איננו שמע בקלנו', שבא פסוק זה שנאמר בלשון יחיד, ולימד על קודמו שייתר תיבת 'בקול', שיש לנו לפרש אותו בשקול אביו וקול אמו שוים.

נמצא שמכח לשון 'קלנו' לחוד אין שום לימוד, אלא שהוא גילוי מילתא על פסוק 'בקול אביו ובקול אמו'.

עפ"י דברי דוד

נושאי הדף בעלון

קניה מבית מלאכה מחלל שבת.....עבודה זרה ו

עניית 'אמן' יהא שמיה רבא' ב'שומע תפילה'.....עבודה זרה ז

סמיכה בזמן הזה.....עבודה זרה ח

שני אלפים ימות המשיח.....עבודה זרה ט

ענין יום הולדת.....עבודה זרה י

מנהגים בדרך ההודעה על מיתה.....עבודה זרה יא

חילול שבת להצלת חיי גוסס.....עבודה זרה יב

כפתור ופרח.....עמוד 5

קנייה מבית מלאכה מחלל שבת

ועל פי זה דן בשו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' מה) לענין קניית פת מאופה יהודי, שאופה בשבת עבור הקונים התמידיים שלו, ודן אם מותר לקנות ממנו אחרי שבת מפת הנאפה בשבת. ולענין איסור 'לפני עור' כתב שהוא תלוי בנידון המשנה למלך, כיון שאף אם לא יקנה הוא מהמוכר יקנו ממנו אנשים אחרים מהפת שאפה בשבת, ואם כן לדברי הפני משה אין בו איסור 'לפני עור', ולדברי המשנה למלך יש בו משום 'לפני עור'. [ודן שם לאסור מכל מקום משום איסור מסייע, וראה בזה להלן].

ובקהלות יעקב (ח"ב סי' ז) הביא דברי הפוסקים המחמירים כדעת המשנה למלך, ועל פי זה כתב בדבר מלט הנעשה בבית מלאכה פלוני [והעלים שמו כיון שאחר גמר עריכת התשובה חזרו בתשובה] אשר בעוה"ר עובדים שם כמה עשרות פועלים יהודים בשבת בפרהסיא, והעלה שיש לאסור מג' טעמים, מצד לפני עור שהרי אילו נמנעו הקונים מלקנות לא היו עושים שלא על מנת למכור, ומצד מסייע ידי עוברי עבירה שזה אסור גם במקום שהרשע יעבור בלא סיוע שלו, ומצד מעשה שבת. וכתב שזה פשוט מאוד שענין לפני עור הוא לאו דווקא בממציא לו חפץ לעשות בו עבירה, אלא כל שעושה מעשה המעורר אצל חברו הרצון וההסכמה לעשות עבירה זהו לפני עור דאורייתא. ואם כן נידון זה תלוי בנידון המשנה למלך בממציא לחבירו דבר שיעשה בו עבירה כשבאלאו הכי יכול להשיג דבר זה מישראל אחר עבריין דלא ציית דינא, וההלכה היא כדעת המשנה למלך שמחמיר בזה.

והוסיף שכיון שבעל בית המלאכה עושה על מנת למכור, והתוצרת שלו היא לפי רוב הקונים, ואילו היו היראים שבאותו מקום נמנעים מלקנות ודאי היה מוכרח למעט בתוצרתו, והיה עכ"פ ממעט בחילול איזו שבתות בשנה, או שהיה ממעט בפועלים או בשעות העבודה או בכמותה, ונמצא שכל קונה וקונה מסייעו ממש שיחלל שבת יותר משאילו לא קנה, באופן שבלעדו לא היה זה החילול שבת. והביא שכן אסר גיסו החזון איש. ומטעם זה פשוט מאוד שאסור לקנות גם מהמלט שידוע בבירור שלא חללו עליו את השבת, שהרי אילו לא היו קונים מהם מלט זה שנעשה בחול והיה מצטבר אצלו הרבה מלט באין קונה, ודאי היה ממעט בעבודתו להבא, אם בהפסק כמה שבועות אם במיעוט פועלים כנ"ל, ונמצא שבקניית תוצרותיו בין של חול בין של שבת מביאים אותו לחילול שבת, ויש בו לפני עור גמור, והקולר תלוי בצואר הקונים.

[וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' עט), שבנידון המחזה אברהם אין האיסור אלא כשקונה ממה שעשו בשבת, כיון שלא שייך לומר בזה שמחמת רוב הקונים בחול יגרמו גם לחילול שבת, אלא אם יקנו גם ממה שנתבשל ונאפה בשבת, שאם לא כן יתקלקל. מה שאין כן בנדון הקהלות יעקב בדבר המלט, שאינו דבר המתקלקל, שייך 'לפני עור' גם במה שנעשה בחול, שעיי"ז יגרמו שיעשה ג"כ בשבת כדי למכור למי שאינו מקפיד, בכל עת שיצטרכו, ומה שנעשה בחול ימכרו למי שמקפיד שלא לקנות ממה שנעשה בשבת].

עניית 'אמן יהא שמיה רבא' ב'שומע תפילה'

בסוגיינתנו מבואר ששואל אדם צרכיו בברכת 'שומע תפילה'. וכתב בספר תולדות זאב (ברכות כא): שנראה מסברא שאם אדם עומד באמצע שומע תפלה ושומע קדיש, יכול לענות 'יהא שמיה רבה' וכו', שהרי קי"ל שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, וכ"ש שיוכל לענות 'יהא שמיה רבה מברך' שהוא תפלה על קידוש שמו הגדול. ומה שמבואר בגמרא שאין להפסיק לענות 'יהא שמיה רבה' באמצע תפילת שמו"ע היינו בשאר ברכות של י"ח, אבל בשומע תפלה מותר לו להפסיק. וכתב שהסכימו עמו כמה גדולים.

ובהשמטות כתב שכשהיו הדברים למראה עיני כמה ת"ח, היו מהם אחדים שפקפקו באמרם שדווקא על צרכיו מותר להתפלל בשומע תפילה, אבל 'יהא שמיה רבא מברך' אין זה צרכיו אלא צורך גבוה. והשיב להם שעפ"י שכל הישר אין טענתם כלום, שלא תהא כהנת כפונדקית, ואם על צרכי הגוף העכור מותר לו להפסיק בשומע תפילה, מכש"כ שעל העיקר הגדול שכל עיני ישראל מצפות לזה בודאי מותר לו להפסיק. ואדרבה, לאדם הנעלה דבר זה עומד אצלו למעלה מכל צרכיו, אלא שאין אנו מרגישים בזה מחמת שאנו מגושמים. והעתיק דברי הנפש החיים (ש"ב פ"א, יב) שהאריך במעלת העבודה והתפילה כשהם לצורך גבוה בלבד ולא לתועלת עצמו. וכיון שכן נתבטלה כל טענתם, שכיון שמותר לשאול כל צרכיו ב'שומע תפילה', ועיקר כוונתו בשאלת כל צרכיו היא רק כדי להסיר צער השכינה, כמבואר בנפש החיים הנ"ל, אם כן כל שכן שעל צורך גבוה עצמו מותר לשאול ב'שומע תפילה', ולא יהיה הענף עדיף מהעיקר, שאיך יתכן לומר שעל צרכיו משום צורך גבוה מותר לשאול ב'שומע תפילה', ועל צורך גבוה עצמו שהוא עיקר המכוון בכל ברכות התפילה ובכל הבקשות יהיה אסור לשאול.

אולם הגאון מבוטשאטש בספרו אשל אברהם (סי' קד ס"ז) כתב, שמה שאין לענות איש"ר בתוך התפלה, הגם שבשומע תפלה מוסיפין בקשות, הוא משום שלא חילקו חכמים בדבר, ועוד טעם משום ש"א שאין להוסיף בברכת 'שומע תפילה' בקשה על רבים, ולכן נכון שלא לענות איש"ר מצד בלבול הדעת, ומצד לא פלוג אין לו לענות גם כשמוסיף בקשות לרבים בשומע תפלה.

ובספר אפיקי מגינים (סי' קיט ביאורים סק"ב) כתב שנשאל מחכם אחד שיהיה מותר לענות 'אמן יהא שמיה רבה' ב'שומע תפילה' כיון שהיא בקשה ואין בקשה זו גרועה מבקשות אחרות, והשיב לו שמסתמת הגמרא שמבואר שאין עונים 'אמן יהא שמיה רבה' באמצע תפילת י"ח משמע שאין חילוק בדבר, ובטעם הדבר ביאר, שכיון שיש מצוה לענות 'אמן יהא שמיה רבה', המצוה שמקיים בזה מועלת להחשיב את העניה להפסק ולהוציאה מידי בקשה גרידא.

וע"ע בשו"ע (סי' קכב ס"א) שפסק, שאם בא להפסיק ולענות קדיש וקדושה בין י"ח ליהיו לרצון אינו פוסק, שיהיו לרצון מכלל התפלה הוא, אבל בין יהיו לרצון לשאר תחנונים שפיר דמי. וכתב הרמ"א, שזהו דווקא במקום שנוהגים לומר יהיו לרצון מיד אחר התפלה, אבל במקומות שנוהגים לומר תחנונים קודם יהיו לרצון מפסיק ג"כ לקדיש ולקדושה.

יום ראשון יב אלול

עבודה זרה ח

סמיכה בזמן הזה

בזמן מהר"י בירב (שו"ת סי' סג) חיו בצפת יהודים אנוסים מיוצאי ספרד שעברו על איסורי כריתות, וכיון שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מחיוב הכרת, ביקשו לכפר על חטאיהם על ידי קבלת מלקות. אך לפי שאין מלקין אלא בפני שלשה סמוכין, ביקש מהר"י בירב לחדש הסמיכה על יסוד דעת הרמב"ם בהלכותיו (סנהדרין פ"ד ה"א) ובפי' המשנה (סנהדרין פ"א מ"ג) שסובר ששייך לתקן סמיכה גם בזמן הזה, על ידי שיתקבצו כל חכמי ארץ ישראל ויבחרו באיש אחד שיהיה סמוך על ידם, והוא יחזור ויסמוך חכמים אחרים.

ומהרלב"ח (קונטרס הסמיכה, נדפס גם בשו"ת מהר"י בירב סי' סג) חלק על מהר"י בירב מפני כמה טעמים, לענין חיוב המלקות כדי לפטור מכרת נקט מהרלב"ח שא"א להלקות את החייב בכרת אלא כשהתרו בו על ידי עדים לפני החטא שאם יעבור על האיסור ילקה, ואלו האנוסים כיון שלא התרו בהם קודם חטאם כלל, והם שבו מעצמם מחטאם אחרי שנים הרבה, אינם חייבים מלקות של תורה, ולכן אם ילקו אותם לא יהיו המלקות אלא הכאות גרידא ולא יועילו להם לפטרם מעונש כרת.

ועוד הביא ראיות רבות להוכיח שאין סמיכה אלא סמוך מפי סמוך, ואי אפשר לחדש הסמיכה על ידי הסכמת כל החכמים שבארץ ישראל בדור אחד. אחת הראיות הביא ממעשה רבי יהודה בן בבא שהובא בסוגייתנו, אמר רבי יהודה אמר רב, ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות מישראל, שגזרה מלכות הרשעה גזרה שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחום שסומכין בו יעקר, מה עשה רבי יהודה בן בבא, הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין ב' תחומי שבת בין אושא לשפרעם, וסמך שם חמשה זקנים ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע, ורב אויא מוסיף אף רבי נחמיה.

ונראה ממעשה זה שאם היו מתים כל הסמוכים שהיו מצויים באותו זמן, לא היה אפשר להחזיר את הסמיכה, שאם לא כן איך יאמר רבי יהודה שאלולי רבי יהודה בן בבא היו בטלים דיני קנסות מפני שסמך לאותם ה' זקנים, הלא אפילו שלא יסמוך אותם, כשיעבור השמד יתקבצו החכמים ויסמכו אותם, אלא נראה שאם אין שם סמוך מפי סמוך אין יכולין להסמך.

עוד הוכיח מסוגייתנו שהרי אם היה אפשר לסמוך לשום אדם אף על פי שלא ימצא סמוך מפי סמוך למה סיכן רבי יהודה בן בבא את עצמו, כמו שמסופר שכיון שהכירו בהם אויבים אמר להם בני רוצו, אמרו לו רבי ואתה מה תהא עליך, אמר להם הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכין, אמרו לא זזו משם עד שנעצו לגופו ג' מאות לולניאות של ברזל ועשאוהו לגופו ככברה.

והרי היה לו להמתין עד שיעבור השמד, אלא נראה שאם לא ימצא סמוך מפי סמוך אינם יכולים לסמוך, וחשש אולי ימות הוא שהיה סמוך ותבטל הסמיכה, ולכן מסר נפשו על הדבר. ומוכח שאי אפשר לחדש הסמיכה על ידי הסכמת חכמי ישראל.

יום שני יג אלול

עבודה זרה ט

שני אלפים ימות המשיח

בסוגייתנו, תנא דבי אליהו, ששת אלפים שנה הוא העולם, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח, בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן. ומבואר ששני אלפים תורה התחילו מאז שאברהם אבינו היה בן נ"ב שנה, ולפי החשבון נמצא ששני אלפים ימות המשיח התחילו קע"ב שנה אחר חורבן בית שני. עוד אמרו בסוגייתנו, אמר רב חנינא, לאחר ד' מאות שנה לחורבן אם יאמר לך אדם קח שדה ששוה אלף דינרים בדינר אל תקח. וביאר רש"י (ד"ה אל תקח), שהוא קץ הגאולה ותקבץ להר הקודש לנחלת אבותיך ולמה תפסיד הדינר.

בביאור טעמו של רב חנינא שלא חשש לדבר אלא לאחר ד' מאות שנה לחורבן, ביאר האברבנאל בספרו ישועות משיחו (ח"ב העיון הראשון פרק א), שג' זמנים יש בענין ביאת המשיח. הזמן הראשון הוא זמן הגלות, שבמשך זמן זה אי אפשר שיבוא משיח, וזהו זמן ארבע מאות שנה, כמו שהיה בגלות מצרים ובעמידת בית ראשון ובית שני, כאילו החכמה העליונה גזרה שיהיה המספר ד' מאות השנים בכל גלות מחויב והכרחי, וכן כל עמידה וקיום הם כפי ארבע יסודות העולם השפל הזה, ולכן אמר רב חנינא שנמנע שיבוא משיח במשך ארבע מאות שנה הראשונים. ואחר כך מתחיל הזמן השני, שבו יכול לבוא משיח וביאתו תלויה בתשובה ומעשים טובים של אותו דור. והזמן השלישי הוא עת הקץ שבו חייב משיח לבוא, ואין ביאתו בזמן זה תלויה במעשים.

ובמה שאמרו 'שני אלפים ימות המשיח' ביאר, שבשני האלפים האחרונים האלה היו בני אדם כולם להוטים אחרי ביאת המשיח, ויבלו ימיהם לאמר כבר משיח בא או בא ולא יאחר, מה שלא היה כן בארבעת האלפים מהשנים הראשונים שלא יצא טבעו של משיח בעולם, לא באמת ולא כפי מחשבת בני אדם, אבל באלפיים האחרונים האלה רוב העולם או כולו בארצותם לגוייהם ישוטטו מחשבותיהם בענין ביאת המשיח, הלא תראה שבתחילת אלו האלפיים שנה האחרונים קמו תלמידי ישו הנוצרי והרימו ניסו ופרסמו שהוא היה המשיח שיעדו הנביאים, ונתפשטה אמונתם בימים ההם ברוב העולם. גם קרוב לאותו זמן בביתר בן כוזיבא בסוף האלף הרביעי שעשה עצמו משיח. ואחריהם קם מחמד נביא הישמעאלים ואמר שמשחו ה' לנגיד ומצוה לאומים ונמשך אחריו רוב הישוב. וגם בגלותינו קמו רבים שעשו עצמם משיחים, כמו שזכר הרמב"ם באגרת תימן, שבתחילת מלכות ישמעאל קם בעבר הנהר יהודי אחד ואמר שהוא משיח, כאלו טבע הזמן הביא מחשבות בני אדם לשוטט אחר ביאת המשיח.

ואף שהיה כולו מפעולות הדמיון שוא עמלו בוניו בו, הנה אין ספק שהיה בגזירת עירין פתגמא להביא משיח צדקינו באלו האלפיים שנה האחרונים, ונשמע פתגם המלך אשר יעשה, ולכן גם בני אדם גם בני איש אכלו פגה [פרי קודם בישולו] וקודם זמנה תעו מן הדרך איש לדרכו פנו בזמן ביאתו ומקרינו, וגם מאת ה' היתה זאת לפרסם בעולם כולו המלך המשיח אשר יבא, ושימלאו ממנו פיות בני אדם ולבותיהם אפילו בדעות מזויפות ודרכים כוזבים כדי שבבא עתו ובהילו נרו יכירו וידעו כל יושבי תבל ושוכני ארץ כי שקר נחלו אבותיהם בענין משיחם, ושמיחנו זה קוינו לו כל כך מהשנים הוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש, הוא הוא ולא אחר. ואם קודם בואו לא היה לבב בני אדם פונה אחריו, הנה בזמן ביאתו האמיתית לא יוכל להתאמת ולפרסם עניינו בעולם כי אם בקושי גדול, וכבר כתב הרמב"ם בסוף חיבורו משנה תורה שהמשיחים המדומים האלה לא היו בעולם כי אם להישייר דרך למלך המשיח.

יום שלישי יד אלול

עבודה זרה י

ענין יום הולדת

אף שלא הוזכר בדברי חז"ל מנהג לחוג יום הולדת, הוזכר יום זה בכמה מקומות בחז"ל כיום בעל ערך ומעלה כמבואר במסכת ר"ה (יא.) על חודש תשרי או ניסן שבהם נולדו האבות, וע"ש זה נקראו חדשים אלו 'ירח האיתנים' (מלכים א' ח ב), ו'ירח זיו' (שם ו א.) ובתנחומא (בא ט) אמרו שבט"ו בניסן נולד יצחק ובט"ו בניסן נגאלו ישראל ממצרים. וכן אמרו (מגילה יג:) שכיון שנפל פור בחדש אדר, שמח המן שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא ידע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד, וכתב רש"י (ד"ה ובשבעה) שכדאי הלידה שתכפר על המיתה.

בספר **ורפא ירפא** (פ"ג עמוד נו) נשאל הגר"ח קנייבסקי בדבר מישהו שצריך לעבור ניתוח, אם כדאי לדחות מעט ליום ההולדת שלו כיון שביום זה מזלו גבר. והשיב שיש מקור בחז"ל שהמזל חזק ביום זה, והוא בירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ח) שעמלק בחר אנשים שיום הולדתם הוא באותו יום שילחמו בישראל כיון שמזלם חזק ביום זה, אך אפשר שזה רק בגויים, וצ"ע.

אמנם המגן אברהם בפירוש זית רענן על הילקוט שמעוני (חבקוק אות תקסד) כתב על דברי הירושלמי הנזכרים שהבאו בילקוט שם, שאין להקשות ממה שמבואר בגמרא בצדיקים שביום שנולד הוא מת, ש"ל שזהו לטובה שמלא שנותיהן, אבל אין נהרג בלא זמנו ביום שנולד. ומבואר שפשוט להמג"א שענין זה שייך גם בישראל. וכן ביאר רבי צדוק הכהן מלובלין בקונטרס **דברי חלומות** (אות כ), שהיום שהאדם נולד בו אז הוא בתוקף מזלו ואין לו לירא באותו יום בכל שנה משום דבר שיוורע מזלו אז. ומה שאמרו בקידושין (לה.) שצדיקים מתים ביום שנולדו, היינו לפי שאצלם המיתה היא התרוממות מזלו ומעלתו שפשוט לבוש שק הגופני ולובש חלוקא דרבנן הרוחני להיכנס לעולמות העליונים למעלה עליונה להנות מזיו השכינה. וכמו שביום לידתו ירד לעולם הזה לתוספות מעלה, שעל ידי עבודתו בעולם הזה בתורה ומצוות ומעשים טובים הוא מגיע למעלה עליונה יותר ממה שהיה קודם, כן ביום המיתה מגיע למעלה עליונה עוד יותר, ש'טוב יום המות מיום הולדו' (קהלת ז א), ועל כן הם מתים ביום לידתם שהוא יום התרוממות מזלם. אבל מי שאין צדיקים שאין המיתה מיד ביומו התרוממות מעלה, אין להם לירא ביום לידתם מן המיתה. וע"ע במה שציין בזה בספר גם אני אודך (סי' פא).

ובספר **ספרן של צדיקים** (מערכת הרה"ק ר' יחיאל יעקב מקאזניץ, אות ב) כתב בשמו שבכל שנה כשיבוא יום הולדת יכול אדם לשאול מהשי"ת וה' ימלא משאלותיו, ורמז לזה הפסוק (תהלים ב ז-ח) 'אני היום ילדתיך, שאל ממני ואתנה'.

ויש שנהגו לעשות סעודה ביום זה, כמו שכתב **בבן איש חי** (שנה ראשונה פרשת ראה אות יז), יש נוהגים לעשות את יום הלידה ליום טוב בכל שנה ושנה וסימן יפה הוא, וכן נוהגים בביתנו, ושמעתי שיש נוהגים לעשות סעודה ביום שנכנס בו בבריתו של אברהם אבינו בכל שנה ושנה, ומנהג יפה הוא וערב לי מאד, אך לא נהגנו בזה [וכתב שם תפילה שנהג לומר בעצמו בכל שנה ביום המילה]. ובספר **ואברהם זקן** (מערכת י אות יט) כתב סמך למה שעושין שמחה וסעודה ביום הולדת, כיון שביום זה הוא עולה ממדרגה למדרגה.

ובצוואתו של בעל התפארת ישראל (הובא בהמעין תמוז תשל"א עמ' 37) כתב 'הנני מצווה לכם בני ובנות שליט"א שביום הלידה של כל אחד יכתבו לו אחיו ואחיותיו שליט"א ברכת מזל טוב, ולא תשנו ח"ו מזה מידי רק כשיש אונס גמור ח"ו'.

יום רביעי טו אלול

עבודה זרה יא

מנהגים בדרך ההודעה על מיתה

כתב **הכלבו** (סי' קיד) שהמנהג לשפוך כל המים השאובים שבשכונת המת, ונתן כמה טעמים למנהג זה, ואחד מהם הוא שיהיה לסימן שידעו הכל שיש בו מקרה מות, ומה שאין מודיעים בפה הוא כדי שלא להיות בכלל 'מוציא דבה הוא כסיל'. ובספר **מטעמים** (מערכת בר מינן אות ט) ובספר מנהגי מטרדסדוף (נדפס בסוף ספר בית ישראל ח"ח אות ז) כתבו, שלפני תפילת שחרית היה השמש דופק על דלתות הבתים ג' דפיקות, וכשנפטר אחד מחשובי העיר לא היה דופק אלא ב' דפיקות. עוד כתב (שם הערה צ) שבק"ק פאפא כשנפטר אדם היה מודיע על כך השמש ע"י תליית קופסא גדולה על ליבו, והיה מחזר על הבתים וקורא 'צדקה תציל ממות', וכך ידעו שנפטר מת.

ובפלא יועץ (ערך בשורה) כתב, שאם אדם מוכרח להגיד לחבירו איזו בשורה רעה משום איזו צורך שעה לא יגיד לו אלא ברמז באופן שיבין מעצמו, או על ידי גוי, ולא ישלח ישראל אחר שיודיע לו שהרי אמרו (שבת לא.) דעלך סני לחברך לא תעביד, אלא אם כן חושש שהדבר יודע לחבירו פתאום שאז צריך חכם לב שיגיד הדבר בסדר נכון.

והנה בזמננו נהגו להודיע על המיתה במודעה בעיתון, ובמודעות ברחובות, ועל ידי הכרזה. ובשו"ת **שלמת חיים** (יו"ד סי' תכו) כתב שבהודעה על פטירה בעיתון, כנראה אין חשש משום מוציא דבה, מאחר שכוונתם לצורך איזה דבר לעורר. ובשו"ת **שלמת יוסף** (סי' כא אות ב) כתב שאין איסור בזה כיון שאין זו אלא כתיבה, והיינו בדרך רמז שבוהא אין חשש.

ובשו"ת **רבי עזריאל הילדסהיימר** (ח"א יו"ד סי' רסג) כתב השואל בעל שו"ת משיב דברים, על הערה שהעירו למו"ל מדוע מודיע בכתב עתו שפלוגי ופלוגי בצדיקי עמינו שבקו חיים לכל חי, והלא אסור להוציא דבה כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' תב סי"ב). והביא שיש מי שרצה לבאר שדבר זה מותר מפני שמקור דין זה נאמר בגמרא (פסחים ד.) לגבי קרובים, וא"כ לכאורה אפשר לומר שרק כשמודיע לקרוב שקרובו נפטר הוא מוציא דבה, אך אם מודיע זאת לסתם אדם אין זה בכלל מוציא דבה. אך כתב שם לדחות היתר זה שהרי הכל קרוביו של תלמיד חכם, ולפי"ז אסור לכתוב בעתון ממיתת ת"ח וצדיקי עמינו, והוי בכלל מוציא דבה. וכן כתב להוכיח ממה שאמרו (כתובות קד.) 'אמר להו אתון קאמריתו ואנא לא קאמינא', שאף שמדובר היה בתלמיד חכם, מ"מ לא רצה לומר, אך כתב שיש לדחות ראייה זו.

אולם למעשה נקט שאין שום מוציא דבה בכתב [וכדברי השלמת יוסף], שמוציא דבה הוא רק באמירה אבל לא בכתב שהרי הוא לא אמר רק ממילא נשמע, שלשון דבה הוא אמירה משורש דבב. וראייה לזה ממה שפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמ ס"ב, סי' רמב סט"ו) שאסור לקרות אביו ורבו בשמם, ומצינו כמה גדולים שהיו כותבים שם אביהם ושם רבם, וכן העדים כותבים שם אביהם בחתימתם בגט, ומוכח שבכתב אין שייך איסור זה, וה"ה לענין איסור הוצאת דבה. ע"כ דברי המשיב דברים.

והשיב, שכל שמודיע בדרך הספד מותר, כיון שהספד הוא כבודם של החיים (סנהדרין מו:) והוא ענף מחיוב כבוד הבריות, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה (ברכות יט:), והרי הוא דוחה איסור הוצאת דבה. ועל ההיתר שכתב להוציא דבה בכתב הקשה, שאם כן בכמה מקומות בש"ס שמבואר שעשו חכמים כמה תחבולות כדי שלא יצטרכו להוציא דבה [וכגון בסוגיין], קשה למה היה להם להצטער בכל זה, והרי היו יכולים להעלות הדברים על הכתב. ומוכח שגם בכתב יש איסור.

עבודה זרה יז

חילול שבת להצלת חיי גוסס

בתשובות בית יעקב (מצויזמיר, ס' נט) כתב שדעת הפוסקים שאין מחללים שבת על הגוסס, וגם בחול אין עושים לו רפואה, מפני שאין לעכב את יציאת הנפש. ולדעתו יש חילוק בין אם מצאו אדם שראשו מרוצץ תחת המפולת שמחללים עליו את השבת, כיון שיש לחשוש לחיי שעה, ואף אם ודאי ימות מכל מקום מאריכים את חייו, מה שאין כן בגוסס שאפילו בחול אין עושים לו מאומה שאין נכון לעכב את יציאת הנפש.

אך **בתשובות שבות יעקב** (ח"א ס"י ג) חלק על הבית יעקב, ופסק כדברי התוס' בכמה מקומות, שמחללים שבת על גוסס. והוסיף השבות יעקב וכתב, שמה שכתב הבית יעקב עוד שאסור לעכב יציאת הנפש אף שבקי לעשות רפואה לחיי שעה, דבריו אינם מובנים, שודאי אסור לעכב יציאת הנפש ולעשות רפואה על ידי מי שאינו בקי ברפואה, אבל מי שבקי ברפואה ודאי מותר לו למנוע ממנו הגסיסה לפי שעה, או למנוע ממנו את גרם המיתה כגון לפקח עליו את הגל לחיי שעה, ומותר גם לחלל עליו את השבת, כמבואר בסוף יומא (פה). שמותר לחלל שבת ולהוציא אדם מתחת גל אבנים.

והביא ראייה לכך מהמובא בסוגיינתנו שמי שבלע צירעה חיה בשבת והוא גוסס, מותר להשקותו חומץ חריף, ואף שודאי ימות מ"מ ע"י החומץ תתעכב מיתתו ויוכל לכתוב צוואה לביתו, וא"כ כיון שמותר לעשותו, ודאי מחללים שבת משום פקוח נפש לחיי שעה, והוא ברור. וכן פסקו **בשו"ת חתם סופר** (יו"ד ס"י שלה) ובביאור הלכה (ס"י שכט ס"ד ד"ה אלא לפי שעה).

ועיין **במאירי** (יומא פה. ד"ה מי שנפלה) שכתב לענין מי שנפלה עליו מפולת ובדקו ומצאו שיכולים להחיותו רק לשעה אחת, שמחללים עליו את השבת, ש'אע"פ שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת, שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה', ובביאור הלכה (שם) הביא דבריו וכתב שבאמת נראה שכל זה הוא לטעם בעלמא, אבל לדינא אינו תלוי כלל במצות, שאין הטעם שמחללים את השבת משום שדוחים מצוה אחת בשביל שיתקיימו הרבה מצות, אלא דוחים את כל המצות בשביל חיים של ישראל.

ובנשמת אברהם (ח"ה או"ח ס"י שכט סק"א) כתב בשם בעל המנחת שלמה שהקשה מסוגיינתנו על דברי רוב הפוסקים שמחללים את השבת לצורך חיי שעה של גוסס, שכיון שלדברי הפוסקים צריך להאריך את חייו משום 'וחי בהם' (ויקרא יח ה) ככל הצלת נפשות, למה הוצרכו בגמרא לטעם זה שיצוה את ביתו, והרי גם לולא טעם זה צריך לעסוק בהארכת חייו.

ותירץ שבסוגיינתנו מדובר בחולה שסובל מאד כשעצם הטיפול גם יוסיף לו סבל וצער, ולכן אין חיוב לעשות זאת עבור חיי שעה אלא אם כן החולה צריך לעשות דבר חשוב כמו לצוות על ביתו. ועי"ש בדברי עוד מאחרוני זמננו שתירצו באופנים אחרים. וכ"כ בעל הדרך אמונה במכתב בספר משנת פקוח נפש (עמוד רע"ז) שיתכן שמדובר באדם שיש לו יסורים גדולים ואין חייב לרפאות עצמו.

כפתור השבוע

ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח

כתיב (בראשית א לא) 'וירא אלקים את כל אשר עשה וכו' ויהי ערב ויהי בקר יום הששי וכו', ואיתא בגמרא (שבת פח). 'יום הששי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלין ישראל את התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו. והנה מבואר במדרש והנה טוב מאד מא"ד אותיות אד"ם, היינו ע"י האדם יש בחינת טוב לכל אשר עשה, וזה היה ביום הששי, היינו ביום שקבלו ישראל את התורה, כי יש שני אלפים תוהו, ושני אלפים תורה, ושני אלפים ימות המשיח. וזה הרמז 'והארץ היתה תוהו ובוהו' אלא שני אלפים תוהו, 'ויאמר אלקים יהי אור' מבואר במדרש (בר"ר ג א) זה אברהם, ואברהם אבינו ע"ה התחילו שני אלפים תורה, 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים', מבואר במדרש (שם שם ד) רוח אלקים זה מלך המשיח, והנה רמזו בפסוק זה על שני אלפים ימות המשיח. וזה הכוונה אם מקבלין ישראל את התורה אתם מתקיימין, והנה קיום העולם הוא ע"י התורה, כדאיתא באבות (פ"א מ"ב) על שלשה דברים העולם עומד על התורה וגו', ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, היינו ששני אלפים לא יהיו במעלה, רק יהיו כשני אלפים תוהו, כי אין מעלה בימים ושנים מעלה עצמיות רק ע"י ישראל אם מקבלים את התורה.

(חסד לאברהם, לשבועות)

באחד בניסן ראש השנה למלכים

כתיב (בראשית יד יח) 'ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן' וגו'. כתיב (משלי ח טו) 'בי מלכים ימלוכו', והנה כפי הפשט היה לכתוב בי ימלוכו מלכים, אך רמז בזה שאין הקב"ה ממנה למלך רק מי שיכול למלוך תחילה על עצמו אותו ממנה גם על אחרים, כענין שנאמר איזהו גבור הכובש את יצרו, וזהו 'בי מלכים ימלוכו', היינו מי שמולך על עצמו ושכלו מושל על תאוותו אז ימלוכו היינו יהיה מלך על כל, ואין צריך להשגיח על המתנגד לו, אחר שכל כוונתו לשם שמים. וזה שכתוב 'ומלכי צדק מלך שלם', היינו שהיה בתחלה מלך צדק שמלך על עצמו בצדק ואח"כ מלך שלם הוא ירושלים. וזה הטעם שחודש ניסן הוא ראש השנה למלכים ומהראוי, להיות בראש חודש סיון כי בו נתנה תורה לישראל שכתוב בה בי מלכים כו', אך לאשר שנאמר תחילה בי מלכים ואח"כ ימלוכו, היינו שיהיה מלך על עצמו, וזהו בחודש ניסן שישראל מצומצמין באכילת לחם עוני ומקבל עליו עול הבורא יתברך, ולאכול מדו פת יבש בלי טעם ולא מעדנים תחת עול בשר ודם, כי באמת במצרים היה להם רב טוב כמ"ש בשבתנו, כתב עי"ז ימלוכו היינו על כל העולם, וזהו בחודש סיון ע"י שנתנה בו תורה. וזה שנאמר כאן 'ומלכי צדק מלך שלם', ועל זה יקרא מלך שלם, כי שם בן נח היה דורש וחפץ מאד בטובת ירושלים.

(מי השילוח, לך לך)

כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל

כתיב (דברים לב ב) 'כשעירים עלי דשא', פירש רש"י הרוחות הללו מחזקין את העשבים ומגדלין אותם. ואמר כי כל הרוחות המנשבות בעולם הוא ע"י שישראל מנענעים את עצמם בעת שעוסקים בתורה. וזה שאמר בגמרא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, ולמה דימה אותם לרוחות, אם לא שהרוחות הם על ידי ישראל והנענעים הם מחזקין את הנשמות.

(אמרי פנחס, שער א' ליקוטים)

(אמרי פנחס, שער א' ליקוטים)

אגב!

חומש עוז והדר

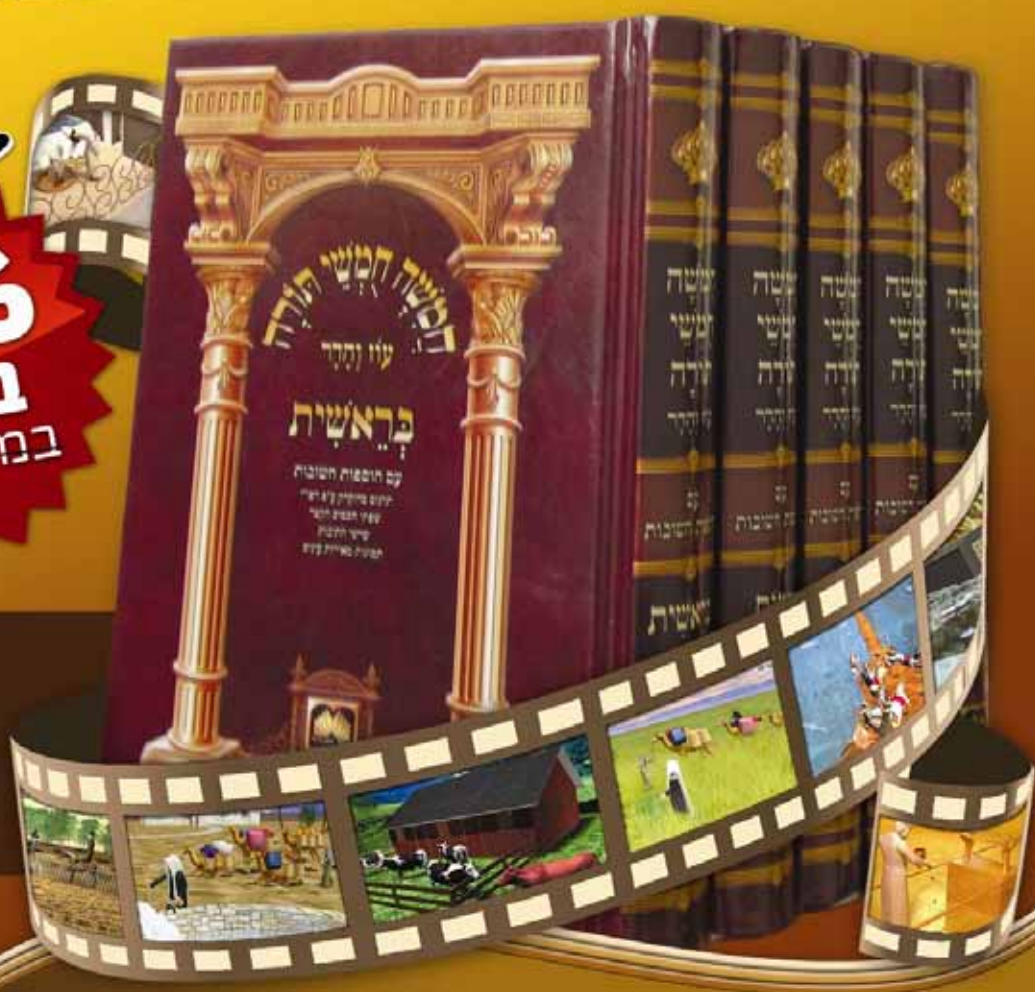
עם תמונות תלת מימד להמחשה

סט חומשים
גודל בינוני
מיוחד לבתי כנסת

נצטף אגב!

66 ₪
בלבד!
במקום 90 ₪

10 + 1 חינם
רוכשים 10 סטים
ומקבלים סט נוסף
במתנה

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66